

**Základní škola a Mateřská škola Tetín, okres Beroun, příspěvková organizace
Hradní 66, 266 01 Tetín**

Čestný název: Škola Václava Hájka z Libočan

MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM 2021/2022

Č.j.: Spisový / skartační znak	061.1C/2021	A.1.	A10
Vypracoval:	Mgr. Ladislava Malířová, ředitel školy		
Vydal:	Mgr. Ladislava Malířová, ředitel školy		
Pedagogická rada projednala dne	31.8.2021		
Směrnice nabývá platnosti dne:	1.9.2021		
Směrnice nabývá účinnosti dne:	1.9.2021		
Změny ve směrnici jsou prováděny formou číslovaných písemných dodatků, které tvoří součást tohoto předpisu.			

Hlavní základy MPP budou na naší škole postaveny na těchto pilířích.

**a) poskytování podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami,
sledování a vyhodnocování účinnosti zvolených podpůrných opatření**

Podpůrná opatření představují podporu pro práci pedagoga se žákem, kdy jeho vzdělávání v různé míře vyžaduje upravit průběh jeho vzdělávání. Cílem úprav je především vyrovnávat podmínky ke vzdělávání žáka, které mohou být ovlivněny mírnými problémy nebo závažnými obtížemi, které jsou způsobeny nepřipraveností žáka na školu, odlišnými životními podmínkami a odlišným kulturním prostředím ze kterého žák vstupuje do vzdělávání. Současně početnou skupinu budou představovat žáci s nepříznivým aktuálním zdravotním stavem, který může ovlivňovat vzdělávání žáků nebo je příčinou zdravotní znevýhodnění (postižení) žáka.

Podpůrná opatření jsou definována školským zákonem, podle rozsahu a obsahu se člení do I. – V. stupně. Podpůrná opatření různých stupňů lze kombinovat.

- I. stupeň podpůrných opatření vždy navrhuje a poskytuje škola.
- II. - V. stupeň navrhuje a metodicky provází v jeho naplňování školské poradenské zařízení.

Podpůrná opatření specifikují vybrané druhy podpůrných opatření, které mohou uplatnit ve výuce pedagogové s cílem podpořit vzdělávání žáka zejména změnou pedagogických postupů - jedná se především o úpravy metod výuky, didaktické postupy a úpravy v kritériích hodnocení žáka, případně o změny ve strategiích učení žáka. Pokud je charakter obtíží žáka takový, že postačují pedagogické postupy, pak škola volí 1. stupeň podpůrného opatření. Může postačovat zvýšená individualizace v postupech se žákem, a nebo je třeba, aby se na úpravách vzdělávání žáka domluvilo více pedagogů, pak je vhodné vytvářet Plán pedagogické podpory. Plán stručně popisuje, kde má žák problémy, co se v postupech práce změní a jak se to promítne do metod práce, organizace vzdělávání žáka i jeho hodnocení. Popis má být stručný, je záznamem pro pedagoga/y jak s žákem pracuje/jí, s jakým úspěchem. Pokud zvolené úpravy v práci s žákem nepovedou ani po 3 měsících k očekávané změně, obtíže žáka budou pokračovat nebo se budou ještě

zhoršovat, pak vysílá škola zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka do školského poradenského zařízení (PPP nebo SPC).

Školské poradenské zařízení žáka objedná k posouzení jeho vzdělávacích potřeb.

Na základě vyhodnocení všech podkladů se kterými žák do PPP nebo SPC přichází (Plán pedagogické podpory, vyšetření lékařů a klinických odborníků, vyšetření z jiných školských poradenských zařízení atd.), dojde k vyšetření žáka za účelem posouzení jeho speciálních vzdělávacích potřeb.

Po vyšetření a vyhodnocení všech souvislostí školské poradenské zařízení vydává škole Doporučení ke vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, které obsahuje závěry z vyšetření žáka a doporučovaná podpůrná opatření.

K těm patří podpůrná opatření, která se vztahují k:

- úpravě metod a forem vzdělávání žáka
- k podpoře školním poradenským pracovištěm
- úpravě obsahu vzdělávání a případně k úpravě výstupů ze vzdělávání u žáků, kde je tato úprava možná a nezbytná
- organizaci vzdělávání (organizace výuky, volnočasových aktivit, prostorového uspořádání, práce s délkou vyučovací hodiny, délka přestávky, počet žáků ve třídě nebo skupině...)
- IVP
- Personální podpora pro práci pedagoga - asistent pedagoga, další pedagogický pracovník, školní psycholog/školní speciální pedagog
- Metodická podpora v intenzivní podobě ze strany ŠPZ po dobu 6 měsíců v případech, kdy škola vzdělává žáka, jehož vzdělávání a nastavení podpůrných opatření vyžaduje těsnou spolupráci s odborníky ŠPZ

Podpora pedagogické práce a současně posílení vzdělávání žáků zahrnuje intervence, které směřují často k reedukaci prostřednictvím předmětu speciálně pedagogické péče nebo intervence pedagogické, které zahrnují posílení výuky v předmětech, kde je třeba podpořit výuku žáka nebo přípravu na ní, včetně domácí přípravy.

Pokud to vzdělávání žáka vyžaduje, je možné jeho vzdělávání prodloužit až o 1. Dále je možné jeden ročník rozložit na 2 roky.

Podpůrná opatření zahrnují také požadavek na stavební úpravy prostor, kde se žák vzdělává.

Podpůrná opatření mají tzv. normovanou finanční náročnost, která představuje objem finančních prostředků, které se na opatření poskytuje.

Pravidla a průběh tvorby, realizace a vyhodnocování PLPP stanovuje třídní učitel, výchovný poradce, vyučující předmětu s přítomností asistenta pedagoga.

b) prevenci školní neúspěšnosti

Strategie prevence a řešení školní neúspěšnosti žáků naší školy

Příčiny školní neúspěšnosti

Školní neúspěšnost je vážným problémem, jehož řešení si vyžaduje náročnou práci s dítětem a často také s rodinou dítěte. Bývá důsledkem individuálních rozdílů v osobnosti žáků, v jejich výkonnosti, motivaci i jejich rodinné výchově. Neúspěch je často způsoben souborem příčin, které je třeba dobře rozpoznat.

Nejčastěji má na školní úspěšnost nebo neúspěšnost vliv:

- a) osobnost dítěte** - snížená inteligence, nedostatečná paměť, emoční labilita, nízká odolnost vůči zátěži, poruchy učení, poruchy chování a jiné zdravotní komplikace žáka
- b) nepodnětné rodinné prostředí, žáci ohrožení sociálně nežádoucími jevy**, problémy ve vztazích v rodině nebo ve škole (mezi kamarády, ve třídě, vztah s učitelem)

Řešení školní neúspěšnosti

V první řadě je nutné podrobit dítě kvalitní pedagogické, speciálně-pedagogické a případně psychologické diagnostice, aby byly odhaleny konkrétní příčiny selhávání žáka ve škole. Diagnostika žakových možností, učebních stylů a vzdělávacích potřeb nám pak umožní nastavit vhodná opatření. Je potřeba reagovat včas tak, aby žák byl schopen zastavit svůj pokles výkonu a případně se vrátit mezi "školsky úspěšné děti"

Možná opatření volíme individuálně na základě diagnostiky a zjištěných potřeb žáků:

1. **poruchy učení a chování, jiná zdravotní omezení a znevýhodnění:** kompenzace nedostatků s pomocí speciálně pedagogických metod a postupů na základě doporučení z PPP nebo SPC, integrace žáka a vytvoření IVP.
2. **odchylka v celkové úrovni inteligence:** žáku bude stanoveno základní učivo, které po něm bude požadováno podle jeho možností a schopností, vhodné metody práce, motivace - zažití úspěchu, možnost opravit si známku, individuální konzultace ve vyučování i mimo něj, spolupráce s PPP - integrace na základě IVP a realizování dalších podpůrných opatření doporučených poradnou.
3. **žáci, jejichž neúspěšnost souvisí spíše s mimo osobnostními faktory - sociálně znevýhodnění:** motivace žáka k učení, spolupráce s rodinou, vytvoření podmínek pro domácí přípravu i ve škole ve volných hodinách, přístup k internetu ve škole, práce s klimatem třídy a začleňování těchto dětí do majoritního kolektivu
4. **žáci s vysokou absencí jsou také často ohroženi sklouznutím do školní neúspěšnosti:** včas žákům nabídnout podporu při zvládnutí zameškané látky - plán dostudování učiva a seminář dozkoušení, konzultace s žákem a rodiči, kde se domluví harmonogram a různé způsoby podpory dítěte

Postup při řešení školní neúspěšnosti:

Podpůrný program:

Hlavním opatřením je jednoznačně zvýšená spolupráce s rodiči.

1. Po prvním čtvrtletí třídní učitelé domluví jednání s rodiči a žáky, kteří jsou za toto čtvrtletí neprospívající (hodnocení nedostatečně nebo dostatečně, ale vyučující vyhodnotí vývoj jako rizikový). Přítomni budou: TU, rodič, žák, učitelé daných předmětů, kde žák neprospívá, případně výchovný poradce. Zde se domluví možnosti a opatření vedoucí k nápravě. Z tohoto jednání bude pořízen zápis, který podepisují všechny strany (škola, rodič, žák), rodiče dostanou kopii domů, aby znali závazky své i dítěte.
2. Také se domluví termín případné další schůzky, při které se vyhodnotí úspěšnost zvoleného postupu - za vyvolání jednání s rodiči a jeho koordinaci a realizaci odpovídá třídní učitel.
3. Podle zájmu je možné využít individuální konzultaci žáka s výchovným poradcem (případně rodičů, žáka a VP) - diagnostika školní neúspěšnosti a poradenství (např. nastavení podpory při učení, zjištění učebních stylů).
4. Pokud se situace nezlepšuje, bude nabídnut žákovi po pololetí podpůrný plán.

5. Pokud žák zamešká více než 100 hodin výuky, vyvolává se jednání s rodiči preventivně - přítomni TU, žák a rodič, případně učitel předmětu, kde se už objevily problémy. Domluví se podpora žáku tak, aby byl schopen kompenzovat svou absenci (plán práce, termíny zkoušení, obsah učiva, možnost individuální konzultace, doučování se spolužáky atd.).

6. Na závěr školního roku by měla být podpora vyhodnocena opět na společné schůzce s rodiči a žákem (případně v pololetí při ukončení podpůrných aktivit, pokud žák překoná obtíže).

Podpůrný plán

Podpůrný plán pro neprospívající žáky je souhrn opatření nabízených žákům a jejich rodičům, který se podpisem všech stran stává pro všechny závazným. Žák, učitelé a rodiče svým podpisem uzavírají dohodu (smlouvu) o společné podpoře žáka a o svých povinnostech, které tím na sebe berou. Nezbytnou součástí podpůrného plánu jsou tedy povinnosti jednotlivých stran (škola, žák, rodič), sankce při jejich nedodržování a podmínky, za kterých škola od této dohody odstupuje.

Realizace podpůrného plánu

Pokud selže individualizovaná podpora žákovi a ten je v prvním pololetí hodnocen nedostatečnou nebo je hodnocen dostatečnou a jeho vyučující vyhodnotí další vývoj jeho výkonů jako rizikový, nabízí se žáku a jeho zákonným zástupcům podpůrný plán. Po uzavření pololetní klasifikace navrhnou třídní učitelé ve spolupráci s vyučujícími jednotlivých předmětů vedení školy (výchovnímu poradci) žáky pro podpůrný plán. Třídní učitel zajišťuje seznáení všech zainteresovaných ke společné úvodní schůzce, kde jsou rodiče a žáci s plánem seznámeni a dojde k jeho podpisu. Po uzavření klasifikace na závěr školního roku je vyhodnocena jeho efektivita.

Formy a metody práce:

Pro úspěšnost Podpůrného programu jsou podstatné především formy a metody práce využívané učitelem, ke kterým patří zejména:

- podpůrný studijní plán, tj. stanovení přiměřeného obsahu učiva – učitel stanovuje obsah učiva určený k osvojení v rozsahu, který odpovídá žakovým vzdělávacím možnostem (intelektovým i sociálním).
- zadávání pravidelných úkolů vycházejících ze stanoveného obsahu učiva, tj. podpůrného plánu – zadání práce pro domácí přípravu - dílčí úkoly odpovídající žakovým vzdělávacím možnostem,
- možnost plnit zadané úkoly v rámci volných hodin ve škole, možnost doučování
- užívání podpůrných aktivit – oznámení písemné práce, stanovení termínu zkoušení z konkrétního učiva, umožnění opakovaného opravného pokusu
- používání podpůrných pomůcek při samostatné práci – přehledy, tabulky, kalkulačky, nákresy, aj. dle charakteru předmětu, které pomohou žákovi lépe se orientovat v učivu
- individuální práce se žákem v rámci individuálních konzultací i v rámci vyučovací hodiny – pomoc žákovi odstranit výrazné mezery v učivu, podpora při výuce při výkladu nového učiva
- vedení písemných záznamů o průběhu podpůrného programu – zadání úkolu, termín splnění, poskytování pravidelných informací o průběhu podpůrného programu rodičům a výchovnímu poradci – informace o přístupu žáka k plnění povinností v časovém sledu
- domluva konzultační hodin, kdy si učitel zve žáka na konkrétní termín v případě, že žák potřebuje opakovaně vysvětlit probírané učivo, učitel telefonicky zve rodiče současně se žákem, aby je informoval o pravidlech práce, aby se s rodiči dohodl, jak mohou své dítě podpořit
- doučování; podpořit žáky tak, aby nebyli školsky neúspěšní; zamezit předčasným odchodům žáků ze základního vzdělávání Opakování ročníku je však nadále nutné při selhání všech výše zmíněných podpůrných opatření.

d) podporu vzdělávání a sociálního začleňování žáků z odlišného kulturního prostředí a s odlišnými životními podmínkami

Při vzdělávání žákyň a žáků se sociálním znevýhodněním, z odlišného sociálního a kulturního prostředí, je ze strany základní školy velmi důležité:

1. upřednostňovat jejich inkluzivní vzdělávání
2. realizovat aktivity směřující k dlouhodobé individuální podpoře žáků, průběžnému vyrovnávání vstupního znevýhodnění a současně vytvářet takové emoční.
3. využívat v případě potřeby podpory asistenta pedagoga pro žáky se sociálním znevýhodněním,
4. vytvořit ve škole odpovídající prostor pro přípravu na vyučování a poskytnout v jejím rámci dostupnou pomoc pedagogického pracovníka (osvědčuje se například zpřístupnění školní knihovny v průběhu přípravy na vyučování, umožnění využití přístupu na internet při zpracovávání domácích úkolů, školského zařízení pro zájmové vzdělávání
5. spolupracovat s poskytovateli služeb dostupných v dané lokalitě a využít jejich kapacity k podpoře žáků, případně rozvíjet společné aktivity
6. využívat prostředků z dotačních výzev MŠMT i dalších institucí, určených k získání potřebných zdrojů pro realizaci programů podpory sociálně znevýhodněných žáků
7. cíleně zabezpečovat vzdělávání pedagogických pracovníků v problematice práce se sociálně znevýhodněnými žáky (pocházejícími z prostředí sociálního vyloučení, cizinci, žadateli o azyl apod.).
8. cíleně vytvářet v rámci školy dostatečné informační zázemí o problematice práce se sociálně znevýhodněnými žáky (relevantní literatura, databáze dostupných kvalitních internetových zdrojů, metodické materiály apod.)

Velmi důležité je, aby pracovníci škol informovali zákonné zástupce žáků a žákyň, že údaje o sociálním znevýhodnění, které školám poskytnou, nejsou vnímány jako stigmatizující a nebudou žádným způsobem zneužity. Údaje o sociálním znevýhodnění budou sloužit výhradně k vyrovnání vzdělanostních šancí těchto žáků, u nichž mohou být sníženy v důsledku sociálního vyloučení a ke vzdělávání sociálně znevýhodněných žáků podle ŠVP pro ZŠ.

Při vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním, z odlišného sociálního a kulturního prostředí včetně romských je ze strany pedagogických pracovníků velmi potřebné:

1. upřednostňovat zejména motivující a aktivizující metody výuky a hodnocení, které mají větší potenciál rozvíjet individuální předpoklady žáků a umožňují pozitivně využívat heterogenitu žakovského kolektivu (vytvářet příležitost zapojení všech smyslů do učení se, střídat výklad a individuální či skupinovou činnost žáků, vytvářet vzdělávací projekty atp.),
2. sledovat zájmy žáků a při plánování výuky začleňovat témata atraktivní pro žáky ve skupině,
3. sledovat komunikační dovednosti, jazykovou vybavenost a aktivní slovní zásobu žáků a pomáhat jim překonávat případné znevýhodnění v této oblasti (pomoci zde může i asistent pedagoga, využití disponibilní časové dotace ve školním vzdělávacím programu),
4. získávat relevantní informace o rodinném zázemí dětí, žáků a zajímat se o to, do jaké míry může rodina poskytnout žákům potřebné materiální zázemí či podporu a pomoc při vzdělávání, o mít k dispozici dostatek pomůcek ve škole či při přípravě ve škole v období mimo vyučování (např. školní družina, doučování)
5. při práci s žáky a při zadávání domácí přípravy zohledňovat možnosti, dané jejich rodinným zázemím,

6. uvědomovat si, že pokud žáci nemají dostatečnou podporu v rodinném zázemí, není možné je za to činit zodpovědnými, ale je nezbytné vytvořit podmínky pro to, aby tato skutečnost co nejméně negativně ovlivňovala jejich školní úspěšnost,
7. být v pravidelném kontaktu s rodiči či zákonnými zástupci žáků a vzájemně se pravidelně informovat o pokrocích a vývoji dítěte, poskytovat rodičům pozitivní zpětnou vazbu o pokrocích a dosažených výsledcích jejich dětí,
8. pokud se pedagogickým pracovníkům školy nedaří navázat odpovídající spolupráci s rodinou žáků, je nezbytné vyhledat prostředníka (terénní sociální pracovník, pracovník neziskové organizace poskytující sociální služby, odbor sociálně právní ochrany dětí atp.).

Při vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním, z odlišného sociálního a kulturního prostředí, včetně romských, je především důležité, aby pedagogičtí pracovníci vnímali a citlivě usměrňovali sociální klima ve třídě, pravidelně efektivně diagnostikovali vztahy a pozice žákyň a žáků ve skupině, věnovali zvýšenou pozornost žákům ohroženým vyloučením ze skupiny, pozitivně ovlivňovali procesy skupinové dynamiky a eliminovali rizika jejich vyloučení z kolektivu třídy.

Veškerá vyrovnávací a podpůrná opatření, která škola využívá při vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním, z odlišného sociálního a kulturního prostředí, je potřebné zaměřit již na prevenci školní neúspěšnosti těchto dětí a žáků.

V průběhu vzdělávání není na místě snižovat z důvodů sociálního znevýhodnění nároky na žáky a žákyň, ale je třeba vytvořit jim podmínky pro to, aby se případné znevýhodnění v co nejnižší možné míře projevovalo v naplňování jejich vzdělávacího potenciálu.

Pokud pedagogičtí pracovníci realizovali vyrovnávací opatření, jež jsou v možnostech školy, a žák nedosahuje očekávaných výsledků, je důležité oslovit rodiče či jiného zákonného zástupce žáka a včas zprostředkovat pomoc školského poradenského zařízení a spolupracovat na realizaci doporučených opatření.

e) podporu vzdělávání žáků nadaných a mimořádně nadaných

Nadaným žákem se rozumí jedinec, který při adekvátní stimulaci vykazuje ve srovnání s vrstevníky vysokou úroveň v jedné či více oblastech rozumových schopností, intelektových činností nebo v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech.

Za mimořádně nadaného žáka se v souladu s vyhláškou č. 27/2016 Sb. považuje žák, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých oblastech rozumových schopností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech.

Výuka žáků by měla probíhat takovým způsobem, aby byl stimulován rozvoj jejich potenciálu včetně různých druhů nadání a aby se tato nadání mohla ve škole projevit a pokud možno i uplatnit a dále rozvíjet.

Škola je povinna využít pro podporu nadání a mimořádného nadání podpůrných opatření podle individuálních vzdělávacích potřeb žáků v rozsahu prvního až čtvrtého stupně podpory.

System péče o nadané a mimořádně nadané žáky ve škole

Při vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků vychází způsob jejich vzdělávání důsledně z principu nejlepšího zájmu žáka.

V ŠVP škola stanoví:

- pravidla a průběh tvorby, realizace a vyhodnocování PPP nadaného a mimořádně nadaného žáka;
- pravidla a průběh tvorby, realizace a vyhodnocování IVP mimořádně nadaného žáka.
- zodpovědné osoby a jejich role v systému péče o nadané a mimořádně nadané žáky;

- pravidla pro zapojení dalších subjektů do systému péče o nadané a mimořádně nadané žáky školy (zájmové organizace, vzdělávací instituce, sponzoři atd.);
- specifikace provádění podpůrných opatření a úprav vzdělávacího procesu nadaných a mimořádně nadaných žáků jakými jsou například:
  - předčasný nástup dítěte ke školní docházce;
  - vzdělávání skupiny mimořádně nadaných žáků v jednom či více vyučovacích předmětech;
  - účast žáka na výuce jednoho nebo více vyučovacích předmětů ve vyšších ročnících školy
  - občasné (dočasné) vytváření skupin pro vybrané předměty s otevřenou možností volby na straně žáka;
  - obohacování vzdělávacího obsahu;
  - zadávání specifických úkolů, projektů;
  - příprava a účast na soutěžích včetně celostátních a mezinárodních kol;
  - nabídka volitelných vyučovacích předmětů, nepovinných předmětů a zájmových aktivit.

f) průběžnou a dlouhodobou péči o žáky s výchovnými či vzdělávacími obtížemi a vytváření příznivého sociálního klimatu pro přijímání kulturních a jiných odlišností ve škole a školském zařízení,

g) včasnou intervenci při aktuálních problémech u jednotlivých žáků a třídních kolektivů,

h) předcházení všem formám rizikového chování včetně různých forem šikany a diskriminace,

Škola respektuje identitu a individualitu každého svého člena, odmítá násilí a zneužití moci v jakékoli podobě a přiznává riziko výskytu šikany či diskriminace

Je důležité, aby škola tyto hodnoty jasně komunikovala směrem dovnitř školy i vně a zřetelně je hájila a prosazovala (např. tím, že objeví-li se šikana, přistupuje škola k řešení včasné a otevřeně). Je důležité, aby se na vytváření bezpečného prostředí a předcházení šikany podílela celá škola. Stěžejní roli a zodpovědnost za tuto oblast nese ředitel školy, jeho role a aktivní přístup k problematice předcházení a řešení šikany je nenahraditelná.

Pro prevenci i řešení šikany vedení školy určí konkrétní odpovědnost směrem k řediteli a jeho zástupcům, třídním učitelům, pedagogům, ostatním zaměstnancům školy, žákům, rodičům a školnímu poradenskému pracovišti, která je adekvátní jejich roli a možnostem (součást bezpečnostního a krizového plánu).

Šikana je agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoúčelností agrese.

Podoby šikany:

Přímá šikana může mít podobu

fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy),

verbální (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy);

neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zastrašujících nebo výhružných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek).

Nepřímá šikana má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo.

Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka nebo učitele rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení (u učitele), ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace.

Jednou z nejčastějších forem šikany je také **elektronická šikana, tj. kyberšikana**, která může mít podobu

- zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem,
- prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, spoluzaci.cz nebo facebook.com apod.,
- prezentace zraňujících komentářů na webu,
- rozesílání vulgárních nebo výhružných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny,
- výhružné SMS nebo e-maily apod.

Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je max. několik desítek lidí. V prostředí internetu může být svědkem (ale i útočníkem) stejného chování i několik desítek tisíc lidí.

Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany. Je tedy důležité při řešení prověřit případné souvislosti s klasickou šikanou. Tedy pokud probíhá klasická šikana (např. nadávky, ponižování), je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru (mobil, profil, chat apod.) a naopak.

Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví.

Základním úkolem musí být zmapování konkrétního případu, které škole pomůže rozhodnout se pro správný postup řešení.

Hranice, která **odlišuje šikanování od škádlení nebo agrese**, bývá někdy nezřetelná. U žáků se za šikanování nepovažuje škádlení nebo agrese, které nemá znaky šikanování.

Jedním z rozlišujících prvků je schopnost žáka škádlení opětovat, bránit se mu, zastavit ho. Ve chvíli, kdy se žák škádlení nebo agresi neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu. Podobně, jedná-li se o šikanu pedagoga žáky, pak šikana není zlobení a nerespektování ze strany žáků, které postrádá znaky šikany. Naopak přerůstá v šikanu, stává-li se vědomým, záměrným, úmyslným a cítí-li pedagog, že není v jeho moci jej zastavit, cítí se bezbranně, ztrácí autoritu a poměr sil v rolích žák/žáci x pedagog se obrací.

Většina obětí šikany a jejich svědků se snaží situaci udržet co nejdéle v **tajnosti**, bojí se někomu svěřit. Důsledkem může být podcenění závažnosti a rozsahu výskytu šikany nebo obtížné nalezení útočnicků. Proto je v prevenci velmi důležité zaměřit se specificky na identifikaci rizikových znaků a signálů pro výskyt šikany.

Důvodem nebo obsahem šikany může být jakákoli odlišnost žáka nebo pedagoga, např. fyzická zdatnost, vzhled, hmotnost, barva pleti, tělesná neobratnost, inteligence - snížení rozumových schopností, nebo naopak nadání, jazyková/komunikační bariéra, socio-ekonomická odlišnost, psychická odlišnost, speciální vzdělávací potřeby žáka apod. Šikana může mít také specifický obraz, odehrává-li se ve vztahu k žákům

nebo pedagogům z důvodu etnicity (v ČR bývá v této souvislosti nejčastější anticiganismus), rasové nebo národnostní příslušnosti, náboženského vyznání nebo víry (často také v kombinaci s pohlavím např. muslimské dívky, židovští chlapci apod.), sexuální orientace (nejčastěji proti homosexuálům) apod.

Krizový plán řešení šikany pro I. stupeň:

1. Vyšetření počáteční šikany:

Je třeba zjistit :

- kdo je oběť?
- kdo je agresor?
- kdy a kde k šikaně dochází?
- o jakou formu šikany se jedná?
- délku a frekvenci šikany
- proč k šikaně docházelo?
- rozhovor s těmi, co na šikanu upozornili
- rozhovor s oběťmi
- rozhovor s iniciátory/agresory šikany, příp. konfrontace mezi nimi - individuální, příp. konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů)
- nalezení vhodných svědků
- zajištění ochrany dětem

2. Informace učitelskému sboru:

- ředitel/zástupce svolá mimořádnou poradou, schůzi
- seznámení učitelů s případem
- návrh na výchovná opatření a na způsob práce s klimatem třídy
- hlasování o výchovném opatření
- vyhotovení zápisu s domluveným postupem

3. Individuální schůzky s rodiči aktérů případu (obětí, agresorů)

- jednání s rodiči obětí a agresorů odděleně
- přítomen je TU, ŠMP, VP, ředitel nebo zástupce, případně další osoby
- rodiče jsou seznámeni s případem a opatřeními, která škola přijme
- obě strany podepíší zápis z jednání
- domluva s rodiči o vzájemném informování (např. zprávy z vyšetření, apod.)

4. Třídnická hodina pro žáky

- žáci jsou informováni o rizicích agresivního chování a o výchovných opatřeních školy TU ostatních tříd využijí diskuzi, informují o možnostech pomoci pro oběti a svědky šikany

5. Mimořádné třídní schůzky:

- rodiče jsou informováni o situaci, průběhu vyšetřování a opatřeních pro zamezení dalších potíží
- učitel má vždy na mysli ochranu oběti (nesděluje informace, které by ji mohly dále poškodit), přítomné seznámí s příznaky šikany a kontakty na odborné instituce
- schůzce může být přítomen odborník

- schůzky mohou proběhnout ve třídě, kde šikana vznikla, nebo také ve třídách, kde mohou nastat podobné potíže

6. Oznámení:

- ředitel informuje vždy OSPOD a PPP Beroun, příp. Policii ČR

Metody vyšetřování šikanování:

A. pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou):

1. rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi
2. nalezení vhodných prostředků
3. individuální, příp. konfrontační rozhovory se svědky (!!! nikoli však konfrontace obětí a agresorů !!!)
4. zajištění ochrany obětem
5. rozhovor s agresory, příp. konfrontace mezi nimi

B. pokročilá šikana s neobvyklou formou (výbuch skupinového násilí, tzv. třídní lynčování, ...)

1. překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana obětí
2. domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování
3. zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi
4. pokračující pomoc a podpora oběti
5. nahlášení policii 6. vlastní vyšetřování

Výchovná opatření pro potrestání agresorů:

1. napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy, podmíněné vyloučení a vyloučení ze školy
2. snížení známky chování
3. převedení do jiné školy

Opatření pro nápravu situace ve skupině:

- nutná spolupráce s celým třídním kolektivem
  - vypořádání se s traumaty těch, kteří přihlíželi, tzv. mlčící většina
1. ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, příp. doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu
  2. ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, příp. k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu

Spolupráce se specializovanými institucemi:

Důležitá je spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce nebo zástupce školy s dalšími institucemi a orgány.

1. **v resortu školství** – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogického centra
2. **v resortu zdravotnictví** – s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie
3. **v resortu sociální péče** – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou)
4. případně s **NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany**

Dojde-li k závažnému případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy nebo školského zařízení oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

Při řešení by se škola měla vyvarovat těchto nevhodných postupů:

- přehlížení, bagatelizací agresivního nebo násilného chování
- odkazování na to, aby si oběť svoji situaci řešila sama,
- nucení žáků, aby veřejně řekli, co viděli nebo se veřejně ihned na místě omlouvali
- vedení rozhovoru s žákem
- situaci před ostatními žáky
- vedení rozhovorů žáků zapojených do šikany společně nedostatečného vyhodnocení závažnosti problému a z toho plynoucí volby neadekvátních postupů nebo nepřiměřeného trestu emotivního řešení problému (k řešení problému je třeba přistupovat věcně)
- agresivního řešení problému (např. násilím)
- příliš autoritativního řešení (např. zastrašováním nebo vyhrožováním), což může vést spíše ke zhoršení situace, případně ke skrytějším formám šikany, nebo i k jinému rizikovému jednání předjímání recidivy útočnicka
- řešení i méně závažného rizikového chování v součinnosti s policií (zbytečná kriminalizace útočnicka)
- automatického obviňování oběti (sekundární viktimizace)
- vyhýbání se problematickým aktivitám jako zdrojům budoucí šikany

ch) průběžné vyhodnocování účinnosti preventivních programů uskutečňovaných školou,

i) metodickou podporu učitelům při použití psychologických a speciálně pedagogických postupů ve vzdělávací činnosti školy,

j) spolupráci a komunikaci mezi školou a zákonnými zástupci

k) spolupráci školy při poskytování poradenských služeb se školskými poradenskými zařízeními.

Mgr. Petra Fafková
Speciální pedagog

Mgr. Jitka Štencová
Školní metodik prevence

Mgr. Ladislava Malířová
Ředitel školy